

Tình bạn

Tác Giả: Phan Hánh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

December 23, 2008

Friendship! Mysterious cement of the soul! Sweetener of life! And soldier of society!

Tình bạn là chất keo sßn vi dßu cßa linh hßn, là hßng vßng tßng ão cßa cußc đßi, là quân binh cßa xã hßi!

Robert Blair viết lên trong thi phẩm Mộ (The Grave). Nhà thơ người Anh Robert Blair (1699-1746) cùng với Thomas Gray và Edward Young là các thành viên của nhóm Thi Đàn Nghĩa Đßa (The Graveyard Poets) vào thế kỷ 18. Những giọng thơ của họ mang đầy nỗi buồn thßm nói về nỗi chết, sự thßng tiếc, và niềm hiu quạnh của nấm mồ. Nhà thơ tiếng Chißn Chß Lan Viên phải chăng đã chịu ảnh hưởng của thi pháp này. (Xin xem bài Tồn Mộ n Nỗi Chßt). Phải làm! Ai sống mà không có bạn.

Tình yêu không biên giới. Tình bạn cũng thế thôi. Amour và amitié đều là aimer. Một đôi bạn thân chỉ cần hiểu nhau và quý trọng nhau; ngoài ra, các yếu tố khác chỉ là ngoại vi và phụ thuộc. Sự phân rßi may của mối người khác, con người không thể kiểm soát và đißu khiển. Tình yêu, danh vọng, sự nghiệp, sự khoe có được hay không, tốt hay xấu không ảnh hưởng đến tình bạn thuần túy chân thật.

Xét qua những đôi bạn hợp tính ý và tương ứng, tôi nghĩ đến đôi bạn Sào Phß và Hßa Do trước nhất. Dßp qua mối hoài nghi hai nhân vật này có thật trên đời không, tôi chỉ thích cái tinh thần ngßo mßn xem những công danh của họ mà thôi. Đßi Nghiêu Thußn xa xưa bên Tàu để xem là thế nào hoàng kim thịnh thái bình, khi tính thì của con người hoàn toàn chưa ô nhiễm. Sào Phß và Hßa Do là hai con người tiêu biểu của thế đó. Hai ông đều có tài văn võ, văn học cao rộng, những chế độ công danh, chế độ nghề để và chấn trßu nỗi vùng hoang vắng. Thế đó các vua đều là bậc minh quân, không truy nßng ngôi cho con cháu mà chỉ truy nßng ngôi cho những bậc hiền tài trong thiên hạ. Những những bậc hiền tài thì làm trọn công danh và đều lui về vùng "kinh tế mßi", báo hiếu vua phải thân hành làm đi tìm. Gßp Hßa Do đi đến nơi và tß trong núi vắng, vua chọn hiền, Hßa Do làm ông bß đi không trở lại. Tùy viên của vua tài khôn báo cáo rộng người đó chính là Hßa Do, một bậc minh triết, hiểu đời và hiểu tài, nên tiếp vì đã giữ được sự trung của bậc Sào Phß. Vua nghĩ muốn gặp hai người đó; tùy quan thßa rộng vua phải giữ gìn nhà quê mới mong được gặp tiếp.

Làm kẻ, vua làm theo lời khuyên của tùy quan, thấy Hßa Do gánh củi về làm cháo ăn, những lời

gäi Häa Do là hiän nhän. Häa Do giäy näy, "Tôi làm nghä đän cäi mà hiän nhän cái näi gì! Ông nhìn läm ngäi räi đó!" Tùy viên cäa vua đä läi, "Đó chính là hoàng đä giä trang. Nhà vua đi tìm ngäi tài đäc đä nhäng ngôi". Häa Do nghe xong hät hän gänh cäi bä chäy. Vua thät väng ra vä.

Chiäu hôm đó, Sào Phä läa trâu vä, gäp Häa Do đang đäng täm đäi sông. Sào Phä häi, "Sao anh làm gì mà nghiêng đäu xuäng näc hoäi väy?" Häa Do nói phäi räa cái lä tai cho thät säch vì đã lä nghe nhäng tiäng công danh có mùi quyän quý làm bän tai. Sào Phä nghe väy đäm hoäng, bän đät trâu lên thäng nguän cho trâu uäng näc trong chäa bä ô nhiäm mùi công danh!

Câu chuyän trên đây cä coi nhä là mät huyän thoäi đi, nhäng nó đã nói lên đäc ngä ý cäa sä viäc hai täng vĩ đäi gäp nhau. Hai ngäi bän nhä väy chäi thân väi nhau, thät là tâm đäu ý häp.

Đôi bạn Marx và Engels

Karl Marx (1818- 1883), cha đä cäa Bän Tuyên Ngôn Cäng Sän và Tä Bän Luän, và Friedrich Engels (1820-1895) là hai ngäi bän chí thân. Tuy các tác phäm täng đäu mang tên cäa Marx, nhäng ai cũng biät công cäa Engels đóng góp không nhä. Cuäc đäi cäa Karl Marx quä là mät biäch đäy khän khä gian truän và nhiäu cay đäng. Nguyên nhân chä vì ông muän cäng hiän trän vän cuäc đäi phäng sä cho lý täng xã häi chä nghĩa. Ông sän sàng đän tuyät väi nguän gäc Do Thái mà ông cho là ích kä, buôn bán bän thäu, tôn thä đäng tiän tä bän. Ông trä thành mät danh nhän län trong läch sä, väa là mät triät gia, mät nhà kinh tä và là mät nhà cách mäng mà änh häng cäa ông vän còn läu läi đän ngày nay. Đäu tiän sĩ năm 23 tuäi, ông viät báo, làm chä bút, nghiän cäu và đäa ra nhiäu sách läc mäi mä trong các lãnh väc triät häc, chính trä, kinh tä và xã häi.

Väy mà đäi ông không khá, bä sät nghiäp vì tä báo bä đäng cäa, bä "quä häng ruäng bä giäng näi khinh" vì bä nhà cäm quyän Đäc truy nä và cä hai bên cha mä đäu giän ghét không thäm giúp đä, phäi làm thân läu vong qua nhiäu näc, sau cùng đänh cä Luän Đôn qua sä tän tình giúp đä cäa ngäi bän quý là Friedrich Engels vì Engels đang đäu hành mät xäng đät ä đó. Engels đä đän Marx vä vät chät län tinh thän, là ngäi nâng Marx đäy khi Marx ngä, là ngäi đäc đäu văn trong buäi an táng Marx täi nghĩa trang Highgate cäa thä đä Luän Đôn. Nhä cái tên gäi, Engels quä là thiên thän đä mäng cho Marx.

Tình bạn

Tác Giả: Phan H&#nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

Friedrich Engels gốc k&#s&# ngành dệt vì mùn n&#i nghi&#p cha. Sau đó ông kinh doanh và viết báo về nh&#ng v&#n đ&# c&#i cách luật lao động nh&#m c&#i thi&#n đ&#i s&#ng th&# thuy&#n. Hai người bạn gặp nhau lần đầu tiên trên b&#c đ&#ng l&#u vong & Ba Lê năm 1844, và cùng th&#y t&# t&#ng hai người hoàn toàn hợp nhau trong các v&#n đ&# căn bản xã hội. Engels giúp Marx sửa bài, bổ sung ý kiến và đúc kết quy&#n hai và ba của b&# T&# B&#n Lu&#n. Tình bạn kéo dài suốt đời bạn mãi mãi năm cho đến khi Marx chết.

Đôi bạn Valéry và Gide

Tr&#c h&#t, ta hãy đọc bài thơ **Le Bois Amical** sau đây của Valéry.

*Nous avons pensé des choses pures
Côte à côte, le long des chemins,
Nous nous sommes tenus par les mains
Sans dire, parmi les fleurs obscures.
Nous marchons comme des fiancés
Seuls, dans la nuit verte des prairies;
Nous partageons ce fruit de féeries
La lune amicale aux insensés.
Et puis, nous sommes morts sur la mousse,
Très loin, tout seul parmi l'ombre douce
De ce bois intime et murmurant.
Et là-haut, dans la lumière immense,
Nous nous sommes trouvés en pleurant
O mon cher compagnon de silence!*

(Paul Valéry)

Bài thơ này Paul Valéry (1871-1945) sáng tác để tâm tình với người bạn thân là André Gide (1869-1951). Valéry được coi là nhà thơ lớn nhất trong thế kỷ hai mươi của Pháp. Gide là nhà văn nổi tiếng cùng thời, được trao giải Nobel văn chương năm 1947.

Tình b n

Tác Giả: Phan H nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

Valéry và Gide cùng có t t ng t do phóng khoáng và chí h ng vẫn h c, cùng thu c tr ng phái bi u t ng, là hai ng i b n đ ng t ng đ c, tâm đ u ý hi p. Hai ng i th ng hay đ o ch i v i nhau, ch c n đi bên nhau, tay n m tay, không c n ph i nói năng gì nh ng v n có th thông c m, nh th ý t ng c a hai ng i đã truy n đ t qua tay nhau r i. Ngày x a, và ngay c ngày nay nh ng n i ch a b nh h ng c a văn hóa và i s ng c a tây ph ng tiêm nhi m, hai ng i b n trai thân nhau v n n m tay nhau lúc đi đ o. Thu còn b c tí u h c, tôi n m tay ho c choàng vai b n tôi (không ph i b n gái) đi ch i long nhong ngoài ph là chuy n th ng. Đ i v i Valéry và Gide, là hai ng i có t t ng t do, thì vi c n m tay nhau đi đ o bu i t i, dám t ví mình là "fiancés", hai ng i càng coi là chuy n t nhiên thôi.

Cánh R ng Thân Th ng

*Ta cùng nghĩ nh ng đ u tình khi t,
Đi bên nhau dài nh ng con đ ng.
Tay truy n tình b n m n th ng,
L ng im giữ a đ ám hoa h ng t i t m.
Ta sóng b c nh ng i s p c i,
V ng trên đ ng giữ a i thiên nhiên.
Chia nhau ăn trái đào tiên.
Trắng hi n cũng ch u b n diên chúng mình.
R i ta m trên n n rêu ph ,
Ch đôi ta, giữ a t i êm êm,
C a cánh r ng thân thi t n non thêm,
(Gi a tr i đ t nh m m u ta yên ng).
B n đ ng c ng ng c a tôi i!
(Nh duyên h nh ng trên đ i).
Vùng cao đ y sáng mênh mông đ ,
Ta tìm th y nhau, n c m t r i.*

(Phan H nh ph ng đ ch)

Bây giờ ta hãy đ c bài th **Nh n B n** c a Tú X ng g i cho Phan Sào Nam:

*Ta nh ng i xa cách núi sông
Ng i xa, xa m, nh ta không?
Sao đ ng vui v ra bu n bã,*

Tình bẽn

Tác Giả: Phan Hänh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

---

*Váa mäi quen nhau đä länh läng.
Khi nhä, nhä cùng trong mäng täng,
Näi riäng, riäng đän đä tình chung.
Täng täng lä phäi là trai gái,
Mät ngän đän xanh, träng đäm thäng.*

Ở đây ta bät gäp mät sä träng häp täng täng thät là đä thäng. Hai thi sĩ, sinh cùng thäi, mät đäng mät tây läi cùng có ý täng hät säc giäng nhau khi nói đän tình bẽn. Trän Tä Xäng sinh năm 1870, Paul Valéry sinh năm 1871. Chäc chän mät đäu là hai ngäi không hä biät đän nhau, không hä đäc thä cäa nhau nên không thä có träng häp ngäi näy män ý cäa ngäi kia. Tú Xäng nói, hai ngäi bẽn thân nhau, quý män nhau và täng täng nhau chäng khác gì mät đôi tình nhân (täng täng lä phäi là trai gái). Bên träi tây, Valéry phäi bày mät ý täng y hät nhä väy (Nous marchons comme des fiancés). Tú Xäng nói, hai ngäi bẽn tuy xa nhau nhäng cùng nghĩ nhäng đäu giäng nhau (Khi nhä, nhä cùng trong mäng täng); Valéry cũng nói y nhä väy khi đôi bẽn im läng đi bên nhau: Nous avons pensé des choses pures. Tú Xäng và Valéry đäu chät träc bẽn, nhä thä đó là mät đänh luät oan nghĩät dành cho nhäng ngäi làm thä bäng tät cä tâm hän.

Mät bài thơ Nhä Bän näa cäa Tú Xäng là:

*Ai vä còn nhä ai không,
Träi mäa mät mänh áo bông che đäu.
Nào ai có täi cä ai đäu,
Áo bông ai ät, khăn đäu ai khô.
Ngäi i đä Tam Đäo, Ngä Hä,
Kä vä khóc trúc, than ngô mät mình.
Non non, näc näc, tình tình,
Väi ai ngä ngän, cho mình ngän ngä.*

Xem đó, tình bẽn cũng có thä rät tha thiät nhä là tình yêu cäa läa đôi, cũng có thä làm cho ta ngä ngän nhänh. George Gordon Byron (1788-1824) gäi tình bẽn là tình yêu không có đôi cánh (L'Amitié est l'Amour sans Ailes). Non và näc đäc thi sĩ Tän Đà đem ví väi tình vä chäng qua bài Thơ Non Näc. Thì ở đây, nhà thơ Trän Tä Xäng xem non và näc là đôi bẽn tri kä. Nhiäu ngäi nói vä chäng là cän thiät nhäng cũng không thä säng thiäu bẽn bè. Ca sĩ Khánh Ly đä mät bäc xa hän khi cô cho räng cô có thä cäi väi chäng nhäng không thä làm mät lòng bẽn.

Tình bạn

Tác Giả: Phan H&nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

Tình bạn giữa Đinh Hùng và Vũ Hoàng Chương và tình bạn giữa hai nhà thơ người Anh Wordsworth và Coleridge cũng có vài điểm tương đồng. Thi hào William Wordsworth (1770-1850) và thi sĩ Samuel Taylor Coleridge (1772-1834) mất thäi là anh em bạn cùng chäo (có vẻ là hai chị em ruột). Wordsworth mất côäi lúc tám tuổi, mất côäi cha lúc 13 tuổi. Wordsworth và Coleridge cùng thuộc trường phái thi ca lãng mạn, đồng tác giả của tập thơ nổi tiếng Lyrical Ballads xuất bản năm 1798.

Tình bạn được Coleridge diễn nghĩa: Hoa đáng yêu, tình yêu như hoa/Tình bạn bóng cây che phä ta/Ôi niềm vui như thä mäa rào/ Ôi tình bạn, tình yêu, và tự do:

*Flowers are lovely; love is flower-like;
Friendship is a sheltering tree;
Oh the joy that came down shower-like;
Oh friendship, love, and liberty*

"Vũ Hoàng Chương (1915-1976) là anh rể của Đinh Hùng (1920-1967), kết hôn với người chị của Đinh Hùng là Đinh Thị Oanh năm 1944. Sau khi Đinh Hùng mất, Vũ Hoàng Chương viết:

"Chương và mất người bạn, tôi đã từng khóc ở trường máy vi âm mất vài hôm niềm thuở bạn đäu tôi cùng học Đình gặp gỡ, và kết thúc trong một cuộc Nghä Thuở Truyän Thanh của đài Phát Thanh Saigon. Và ngay tối hôm ấy, tức là 28/8/1967 Đêm ngày lạnh, theo thói quen mỗi tuần nghe một cuộc Tao Đàn, chợt nghe một tiếng Hùng vang dội, một cuộc buổi trở về đó chỉ là do mất cuốn băng nhà để quay ở trường máy thu thanh của đài, tôi cũng vô cùng xúc động, từng ngäng cõi chết gần gũi đâu đây, và Đinh Hùng, bạn tôi, với tôi cách trường bạn Tao Đàn, lại tiếp tục lên tiếng gọi mọi người phäng thính giả."

*Ngäi thi như mä xuäng đó hiên ngang
Nhä mất câu thơ trở về thơ ngä hàng
Đäy mãi bàn chân tìm đäng
Ngoài ba chiäu cũ đã tan hoang*

(Thi Hào Đã Khuät của Vũ Hoàng Chương)

□

Väi ta chỉ mất nàng Vân

Tình b n

Tác Giả: Phan H nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

K chi xác m n, phong tr n b y nay
Hé môi gi ng ch p ch n mây
Đình Hùng, tên h ai đây th Hoàng?
C n tr ng m ng, k p đi hoang
Ném xa k n m ngoài khoang phiêu b ng
Quên nhau hoa có vân m ng
Còn tên, còn h là không còn gì
Ng ng trông khói t hàng mi
Phút giây mình đã quên đi chính mình
Nh ng quên ng i, h i sao đành
M y luân h i n a cho lành v t th ng
Ngâm câu "Y m tác nhân gian ng "
Gi c ng n đèn thu n th t x ng
Đôi ta i m t chi u gi ng
C i rung bóng qu vô th ng ngoài kia.

(T ng Đó Ng i Đâu? c a Vũ Hoàng Ch ng)

Huy C n và Xuân Di u là đôi b n thi sĩ thi t thân. Huy C n sinh năm 1919, g c gia đình đ a ch giàu có Hà Tĩnh, h c Tr ng Qu c H c Hu , Tr ng Cao Đ ng Nông Lâm Hà N i, xu t b n t p th L a Thiêng năm 1940, Th Tr ng Thanh Niên c a chính ph Vi t Minh năm 1945, Th Tr ng Văn Hóa c a mi n B c năm 1955. Xuân Di u tên th t Ngô Xuân Di u, sinh năm 1917 t i th xã Qui Nh n, h c Hà N i cho đ n khi đ Tú Tài, thích làm th h n thích h c. Đáng v th sinh, đeo kính c n, tóc quăn b ng b nh t nhiên, m t nhìn m m ng ng ngác. Thi và trúng tuy n vào làm ngành quan thu , ph c v ỏ M Tho vài năm thì b đu i vi c và tr v Hà N i. Tác gi t p th Gi H ng Cho Gió. Huy C n có đ a v và quy n th h n Xuân Di u nên nâng đ Xuân Di u r t nhi u. Hai ng i tuy công tác xa nhau nh ng th t liên c th ng xuyên, h có d p là g p nhau. Theo nh tác gi Kim Nh t vi t trong quy n Nhà Văn Ti n Chi n Hà N i Hôm Nay thì Huy C n x u trai, kh c kh , khô khan, ít b n, "n u cái m t to h n tí n a thì đúng là em c a Ph m Văn Đ ng!".

Mai Sau (Huy C n g i Xuân Di u)

..
Chi u nay đây n a th k hai m i
Vi t d m câu tôi g i i vài ng i
Nh ng th h mai sau, làm bè b n
H i ai đó có nh lòng Huy C n
Gi gió trắng mà th th ỉ trên
R t th ng yêu, xin g i giùm tên
R t an i c a b n chàng: Xuân Di u!

..
V&#i Bàn Tay &#y (Xuân Di&#u g&#i Huy C&#n)
V&#i bàn tay &#y &# trong tay,
Tôi đã nguôi quên h&#n tháng ngày,
M&#t &#i trắng cao gieo m&#ng &#ng,
Vào lòng gió nh&# th&#n th&# bay.
M&#t &#i b&#u tr&#i đ&#m s&#c mây,
Cây tìm nghiêng xu&#ng nhánh hoa g&#y,
Hoang nghiêng xu&#ng c&#, trong khi c&#
Nghiêng xu&#ng làn rêu, m&#t &#i đ&#y.
Nh&#ng &#i huy&#n bí &#a lên trắng,
Nh&#ng ý bao la r&# xu&#ng tr&#n,
Nh&#ng t&#ng ân tình, hoa b&#o gió,
Gió đào th&# th&# b&#o hoa xuân.
Bóng chi&#u đi v&#t, b&#ng đêm nay,
Tôi &#i đa mang h&#n tháng ngày.
Đ&#i ánh trắng c&#i tôi k&#m mãi,
Đ&#u bàn tay &#y &# trên tay.

Xuân Di&#u đ&#c nhi&#u th&# c&#a các tác gi&# Pháp nên ch&#u &# nh h&#ng c&#a th&# Pháp r&#t n&#ng. Có th&# nói ông phóng tác th&# ông t&# các bài th&# c&#a Pháp, nh&#t là th&# c&#a Paul Valéry. Ch&# có Xuân Di&#u m&#i vi&#t nh&#ng câu th&# nghe nh&# "Tây" nói: B&#a nay l&#nh, m&#t tr&#i đi ng&# s&#m và Vài mi&#ng đêm u&#t l&#n trong cảnh. Riêng bài th&# **V&#i Bàn Tay &#y** trên đây mang nhi&#u nét nhang nhắc v&#i bài Le Bois Amical c&#a Valéry. R&#t có th&# Xuân Di&#u đã đ&#c bài Le Bois Amical có câu Nous nous sommes tenus par les mains c&#a Valéry r&#i c&#m tác ra bài V&#i Bàn Tay &#y cho nên cũng có r&#ng cây, trắng trên cao, đ&#ng c&#, b&# rêu, m&#t t&#i đ&#y, và đôi b&#n tay trong tay l&#ng im không nói.

M&#t &#a chung tình &# &# chi&#ng
H&#i nhau v&#y m&#t t&#c qu&#n anh .
Th&#ng thí cho nh&#m s&#c võ sinh
Th&#ng bó v&#n ch&#ng đôi g&#i h&#n
Th&#ng th&# tr&#i bu&#c, th&#ng gi&# qu&#
Th&#ng ph&#n son nh&# ch&#a m&#t v&#.
&#i &#i b&#n tác ngoài trôi g&#t
Ch&#ng đ&#c th&# ta &#t cũng v&#.

Thanh Nam Tr&#n Đ&#i Vi&#t là m&#t nhà th&# hào s&#ng luôn n&#ng tình v&#i b&#n bè văn ngh&#. Ông thích thù t&#c, l&#i là m&#t tay u&#ng r&#u có h&#ng nh&# Mai Th&#o, nên b&#n r&#t nhi&#u. M&#t trong nh&#ng ng&#i b&#n thân c&#a ông là Hoàng H&#i Th&#y, sau khi đ&#c xong bài th&#**Khúc Ngâm Trên**

Đ t T m Dung

c a

Thanh Nam, đã vi t:

"Th m quá Thanh Nam i. Vì mà đã ch t nên khi vi t nh ng dòng này, tao đ nh g i mà là "b n", x ng "tôi", nh ng tao nghĩ: lúc mình s ng, mình thân m t mà tao, t i sao khi mình ch t, mình l i g i nhau là "b n"? Bây gi tao g i mà là "b n" cũng đ c thôi, nh ng t i sao mình l i phải đ i cách x ng hô sang b n b n tôi tôi ch vì m t th ng đã ch t, m t th ng còn s ng? Ngày g p l i nhau mình s mà tao mà! Mà làm nh ng l i th này năm 1979. Năm 1979 tao đang n m trong nhà giam s 4 Phan Đăng L u. Hai m i năm trôi qua r i đ y, Thanh Nam. Chi u nay mà đã v trong đ t m i b n năm, tao đ c th mà c m khái, t ng nh mà, th y hi n hi n hình nh mà, tay c m ly r u, đ ng cũng rung đui; nh nh ng l n chúng mình cùng Tr nh Vi t Thành lên Quang Minh Đ nh, nh ng đêm m a mình ng i u ng bia 33 cái quán bên Ch Đũi Saigon ngày x a. Thanh Nam i, th mà th t hay, th t th , làm tao c m đ ng. Ôi nh ng bu n c m áo, nh c tha h ng. Mà đi tr c 30 Tháng T 1975, mà còn may m n, ít nh t cũng may m n h n tao. Đi thoát hay k t l i, chúng mình cùng chung cái nh c b i tr n, nh c b ch y, nh c đ u hàng. Tao k t l i, tao ch u cái nh c cúi m t tr c k thù, và sau mà đ n hai m i mùa lá r ng, tao theo mà ch u cái nh c tha h ng. x ng i b n năm, mà th m trò dâu bi n, hôm nay tao cũng x ng i b n năm ."

Khúc Ngâm Trên Đ t T m Dung

*U ng say mai s m b n lên đ ng
Thân l i n ng nh ch n vi n ph ng
Trăm h n nghìn đau nào sánh n i
T m lòng l u l c nh quê h ng.*

*Ôi b n, ôi ta, chi u đã x
Phù sinh th ng mình ly r u sông.
U ng đi, u ng đ n đ n cu ng n
Rót h t cho nhau nh ng b bàng.*

*Thân ái nghìn trùng ôi b n h u
U ng cùng ta nhé r u bi th ng*

*Hãy u ng cho say, tr i s p sáng
Mai này hai đ a đã hai ph ng
R i đây hiu h t thân bèò gi t
Trôi n i quê ng i ai nh th ng.*

Tình b n

Tác Giả: Phan H nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

(Thanh Nam)

L u Bi t

T c này đêm cu i mai chia ly
Anh c l u tôi có nghĩa gì
Đ i ng i điên nh bao nhiêu d p
Xin c n chén r u đ tôi đi

Đau tình không xót b ng đau nghĩa
Tay g y càng ném chén vô tri
M t xanh càng g i ngoài mây gió
Lòng không càng tr ng v i c m thi.

R u xuân càng ch u cay mùi cũ
C nhân càng b t c i phân k
Gió lên, gió lên, cảnh yêu t
Con chim còn đ l i làm chi.

Đ t tr i r ng quá, tôi không ch u
C m ch t sông đ y m t cánh bè
Rót r u ra anh! Tôi mu n u ng
C c k trong s ch, c c say mê.

Sáng mai qua b n Ninh C l nh
Kh i th y se lòng tr n gió tê
Giọng đèn l u luy n làm chi n a
Tôi quy t đi r i, tôi ph i đi.

(Thâm Tâm)

Tình bẽn

Tác Giả: Phan H&nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

Cũng theo Hoàng H&i Th&y, Mai Th&o là m&t ng&i văn ch&ng khác m&n b&n. Th&i gian s&ng Qu&n Cam, Cali., Mai Th&o ng& n&i m&t căn phòng nh& sau ti&m ăn Song Long. C&nh trí này đ&c tìm th&y trong bài th& t& tuy&t **Đ&i B&n** sau đây:

*N&a khuya đ&i b&n t& xa t&i
C&a m&, c&u thang đ& sáng đèn.
B&n t&i lúc nào không bi&t n&a,
M&a th& đ&u trên gi&c ng& đen.*

H&n m&t ngàn năm tr& c, Tri&u S& Tú đ&i Đ&ng cũng có cùng tâm c&nh đó, n&a đêm th&c bên đèn đ&i b&n qua bài th& c& **Khách**:

*Hoàng mai th&i t&i gia gia vũ
Thanh th&o trì đ&ng x& x&oa
H&u c& b&t lai qua đ& bán
Nhàn sao k& t& l&c đ&ng hoa*

Nguy&n Bính đ&ch là:

Khách H&n

*Ao h& t&ng c&h g&n xa
Mai vàng t&i t&nh nhà nhà hoa r&i
N&a đêm cái h&n qua r&i
Quân c& g&nh&m làm r&i hoa đèn*

Trong hai bài th& **G&i Bác Châu C&u** và **L&t H&i Th&nh B&n**, nhà th& Yên Đ&nh c& đ&n ng&i b&n tâm giao cùng h&c và cùng thi đ& m&t khoa c&nhân là Bùi Văn Qu&, ng&i làng Châu C&u, huy&n Thanh Liêm, t&nh Hà Nam. B&n thân thi&t h&p tính nhau x&a g&i là b&n kim lan, do hai câu ch&nho Nh&nhân đ&ng tâm, k& l&i đ&n kim; Đ&ng tâm chi ngôn, k& xú nh&lan, có nghĩa là hai ng&i mà đ&ng lòng thì ch&t s&t cũng đ&t, l&i nói c&a b&n đ&ng tâm thì th&m nh&hoa lan.

G&i Bác Châu C&u

Tình b n

Tác Giả: Phan H nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

---

*Kim lan t thu nh ch i b i,
Đôi a nh ta đ c m y ng i.
Tr i h n ngày cho ba v n sáu,
Ta chung tu i m i m t trăm hai.
K già, nét bút ch m cùng tr ,
Ng i kh e, tay dao đ ỉ y đ i.
T tr c, b ng vàng nhà s n có,
Ch ng qua trong bác v i ngoài tôi.*

Sau khi t quan v ỉ h u, Nguy n Khuy n d y h c (K già nét bút ch m cùng tr), còn Bùi Văn Qu làm th y thu c b c (Ng i kh e, tay dao đ ỉ y đ i).

L t H i Th m B n

*Ai lên nh n h i bác Châu C u,
L t i năm nay bác đ u?
M y ỉ n con, r ỉ n bé?
Vài gian n p cái, ng p nông sâu?
Ph n thua, suy tính càng thêm thi t,
Tu i c , ch i b i hóa s ng lâu.
Em cũng ch ng no mà ch ng đói,
Thung th ng chi c lá, r ỉ u ỉ ng b u.*

Cũng nh tình yêu a đôi, tình b n v t lên trên m i giai c p. C Phan Thanh Gi n khi làm quan đ n ch c Kinh L c Đ i Th n mà v n gi t m lòng quý tr ng m t ng i b n cũ đang s ng trong c nh nghèo. M i khi t i ch i v i b n, s b n b m c c m đ ra e dè m t t nhiên, c Phan m c th ng ph c và đi b m t mình. S đ i đ i v i b n ch b ng m t t m lòng thành không phân bi t đ ng c p sang hèn c a c Phan đã khi n cho ng i b n nghèo c m đ ng. Tình b n tâm giao thân thi t t nhiên mu n b n v ng lâu dài c n có m t s t ng kính ph m giá c a nhau, tôn tr ng s t do a ch n ỉ s ng c a nhau, và nên duy trì m t kho ng cách gi i h n đ kh i su ng s xen ỉ n xâm ph m đ i t c a nhau. Tình b n n y là m t thí d c a câu thành ng **Sai Đ ng Chi Giao**, có nghĩa là tuy khác đ ng c p nh ng v n là b n tâm giao. Tình b n gi a hai ng i giàu sang, nghèo hèn khác nhau mà v n kính tr ng và thân thi t v i nhau do s tích th i Chi n Qu c, Qu n Tr ng, m t t ng qu c c a n c T , và N nh Thích, m t k ch n trâu, quen nhau và k t nghĩa anh em. Bá Nha và T K cũng th , m t ng i là đ i quan t i ch c c a tri u đình, m t ng i ch là ti u phu đ n c i; v y mà v n k t nghĩa anh em

Tình bạn

Tác Giả: Phan H&#nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

---

ch&# vì m&# t&# m lòng t&#&#ng kính thu&# n t&#y mà thôi (Xin xem bài T&# n M&# n M&# t V&#ng Trắng). Công danh là h&# o. Tình bạn m&# i ng&# t ngào. Oliver Wendell Holmes (1809-1894), m&# t nhà th&#/nhà văn ái qu&# c c&# a M&#, v&# a là giáo s&# đ&# i h&# c y khoa Harvard, t&#ng nói:

*Công danh là đóa hoa h&#&#ng d&#&#ng
M&#o vàng r&# c r&# nh&#ng không h&#&#ng
Tình bạn là đóa hoa h&#ng
Ng&# t ngào t&#ng cánh th&# m n&#ng ng&# t ng&#y.*

(Phan H&#nh ph&#ng d&#ch)

*(Fame is the scentless sunflower,
with gaudy crown of gold;
But friendship is the breathing rose,
with sweets in every fold).*

B&#n t&# t chia c&# m x&# áo cho nhau là th&#&#ng. B&#n đ&#ng ng&# trong quân đ&# i có khi còn hy sinh m&#ng s&#ng cho nhau. Cu&#i đ&#i Xuân Thu &# n&#&#c S&# có T&# Bá Đào và D&#&#ng Gi&#c Ai là đôi bạn thân cùng nhau khăn gói r&#i quê nhà xu&#ng kinh đô đ&# thi. Không ng&# đ&#&#ng xa đi&# u v&# i l&#i g&#p lúc th&#i ti&# t x&# u, m&# a gió rét căm căm khi&# n cho cu&# c hành trình c&# a hai ng&#&#i tr&# nên th&# t là gian nan v&# t v&#; l&#&#ng th&# c mang theo cũng s&# p c&# n. T&# Bá Đào nh&# n th&# y mình l&# n tu&# i h&# n, s&# c kh&# e y&# u kém, t&#&#ng lai có v&# m&# m&# t nên mu&# n hy sinh cho b&#n. Nhân lúc D&#&#ng Gi&#c Ai đi ki&# m c&# i khô v&# s&#&#i, T&# Bá Đào c&# i áo đ&# l&#i cùng v&# i h&# t ph&# n l&#&#ng th&# c c&# a mình và l&# n đi. D&#&#ng Gi&#c Ai ch&# y tìm g&# p l&#i và mu&# n đôi bạn s&#ng ch&# t có nhau. T&# Bá Đào nói hai ng&#&#i ch&# t h&# t ch&#ng ích l&#i gì, chi b&#ng m&# t ng&#&#i s&#ng quy&# t đ&# t công danh làm r&#ng r&# cho xóm làng, nh&# v&# y ng&#&#i ch&# t cũng h&# đ&#. Đào nh&# t đ&#nh không ch&# u m&# c áo, không ch&# u ăn, sau cùng vì s&# c y&# u nên ngã qu&# và ch&# t bên đ&#&#ng. Gi&#c Ai đành vui xác b&#n, đ&# p bi&# y và quy&# t chí lên đ&#&#ng đi kinh đô.

Tình chi&#n h&#u, tình đ&#ng đ&#i là tình bạn cao c&# nh&# t vì nó g&#n bó b&#ng m&# t t&#p th&# ph&# c v&# chung lý t&#&#ng và c&# n k&# v&# i n&#i ch&# t. M&#ng s&#ng mong manh m&# ra trong con ng&#&#i lòng v&# tha và hi sinh, s&#n sàng chia ng&# t x&# bụi, th&#&#ng nhau nh&# anh em, xem nhau nh&# ru&# t th&# t. Trong bài vi&# t **B&#u Tr&#i Đ&#nh M&# t**, tác gi&# Tr&#&#ng S&#n Lê Xuân Nh&# suy t&# v&# nh&#ng ng&#&#i b&#n cũ trong Phi Đoàn 114:

Tình b n

Tác Giả: Phan H nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

Không vì t thì thôi, mà vì t vì Phi-đoàn, vì b n bè, vì cu c đi i bay b ng c a mình ngày x a, n nào cũng c m th y m t mình cay cay nh có ng n .

*Sang M , đã không b t bao nhiêu n, tôi ng n m m th y mình đang ng i trong phi-đoàn c i i
đùa gi a anh em đ ch c t cánh.*

*H i nh ng th ng b n tr i đánh ngày x a cùng chung m t a tu i và cùng chung m t đi i, chúng
mày bây gi đâu h t c ? Hay đã ch t cha nó m y cái xó x nh nào r i. Th ng nh chúng
mày. Đ a nào còn s ng thì mai m t mình s g p. N u g p, ông h a, dù nghèo ki t xác, nh ng
ông s lén v , v m t ít t n đ đ t chúng mày đi ch i b i m t hôm cho b ghét. M , M , Đ i
Hàn, Thái Lan gì đây đ u có đ c . Tóc vàng m t xanh gì cũng cùng m t giá ráo. B n mình
s ng i u ng bia, s ch i th , s tán dóc, s k chuy n t u lâm, s ng a m t lên tr i c i ng o
m n, s ngâm th Quang Dũng, s triết lý v t, s phanh ng c áo, s ra sau hè đ ng đá, s th o
dê ch y vòng vòng, s s mó và b c h t các em, s y nh ngày nào h i b n mình còn tr , còn
là phi công c a quân đ i, tao b o đ m!*

*Chúng mày i M , tao còn ph i đ y cho câu văn ch ng t ng M này đ mà nói khi thiên h o
h i v cu c đi i c a nh ng th ng phi công h t th i nh b n mình. Chúng mày ph i nói, "I can't
fly anymore, but I know exactly where I belong to. Up there, in that fucking sky!"*

*Th ng nào ch t, cho tao đ t nén h ng. B t làm gì h n đây? M t nén h ng v i t t c ư m lòng
thành c u nguy n cho chúng mày, vong h n b n mày có linh thiêng xin v đây ch ng giám cho
tao. Ai thua thì thua ch tao không thua i nó đâu. Làm sao thua đ c? B ng cách này hay
b ng cách khác, tao s tr thù cho chúng mày. M t nén h ng tr m tao đ t cho m i đ a i
mày đ đánh đ u m t th i b n mình đã ng ch n đ u và ng s ng nh ng i*

*Đo n vẫn trên ch c ch n ph i đ c vi t v i ng n trào lòng, v i ni m c m xúc ch a chan không
màu mè, che đ y. C m nghĩ yêu th ng v b n bè cùng đ n v c a tác gi tuôn ch y t nhiên
nh m t i k ư tâm tình.*

*Nhi u ng i cho r ng b n hàn vi nhi u tình nghĩa h n b n sang giàu. H vi n đ n câu t c ng o
Giàu đ i b n, sang đ i v . Trong h i ký **Vi t Trên Góc Bút**, nhà văn Nguy n Th y Long nói v o
b n bè ông:*

Tình bạn

Tác Giả: Phan H&#nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

Tôi có nhiều bạn bè, nhưng người bạn tôi chia sẻ với nhau thì thu nhập còn đỡ lắm, bạn nghèo nghèo phải có. Tôi cũng mong những người bạn vì lý do gì đó, còn những người bạn này chúng ta đi thăm nhau cùng nhau uống trà ngon, dành cho nhau, để cho nhau nghe bài thơ mà làm họ cảm động vẫn mãi với tôi, kể cho nhau nghe để nên một cuốn tiểu thuyết, một cuốn phim có thể mang những cảm xúc. Tất cả đều tốt tình với nhau, nhưng thu nhập nào chia nhau thì tôi cũng lao hỏi m hỏi trong tù. .

Tôi cũng mong bạn trên giường bạn, cảm thấy tay bạn là nh giá mà những cảm giác trào ra thì luôn mãi vàng võ. Bạn sắp thì già rồi đi mà bạn còn đi u gì đó chứ làm để cảm giác nói nên là, thì cảm giác nghẹn ngào. Cái đau là cái chết, cái chết cũng vậy. Cuộc đời quá thì người người, chết như một giấc chiêm bao. Tôi nhớ câu nói đó của người bạn, thi sĩ Thùy Dương . .

Bạn bè tôi nhiều lắm, còn sống thì đây hay đã chết. Những người ngoài cũng có nhiều, mang nhiều thì quá nhiều, nhưng người bạn là Việt Nam. Chúng tôi gặp nhau, còn nhớ nhau, mong nhớ nhau. Dĩ nhiên là họ hạn nhau, họ vẫn đi sống như người bạn khác còn sống, và đã chết. Tôi tình thì không, chúng ta thêm bạn thì đi u gì.

Amicus certus in re incerta cernitur, (khi ta gặp khó khăn mới biết ai là bạn quý), người bạn La Mã xưa có nhiều tên gọi như sáng với tình bạn: Achilles và Patroclus, Pylates và Orestes, Nisus và Euryalus, Damon và Pythias.

Thật khó thì trước công nguyên, Pythias bạn nhà để tài Dionysius của người Syracuse kết t thì chết, nhưng Pythias của người quê để thu xếp việc gia đình. Bạn thì thân của Pythias là Damon để ng ra bạn lãnh cho Pythias, họ chia sẻ thì người Pythias thì luôn không thì. Pythias đúng họ thì. Dionysius cảm kích trước tình bạn thiêng liêng, nên tha mạng cho cả hai.

Nisus và Euryalus là bạn để đi đánh thì. Euryalus bạn thì; Nisus đau lòng, quyết xông pha chiến đấu, giết Volscens (là người giết bạn mình) thì thù cho bạn, nhưng cũng bạn thì thì.

Tình bạn

Tác Giả: Phan H&nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

Pylates và Orestes là hai anh em họ, và là đôi bạn thân thiết trong huyền thoại cổ đại anh hùng ca của Homer. Cha Orestes là Agamemnon bị mù u sát; Pylates giúp Orestes trả thù cho cha; sau đó Pylates kết hôn với em gái của Orestes là Electra.

Achilles và Patroclus cũng là những nhân vật anh hùng trong truyện Illiad của văn hào Hy Lạp Homer. Achilles là con vua Peleus người Thessaly dân Myrmidons. Achilles và Patroclus cùng binh đi đánh quân Trojans. Patroclus bị tấn công của Trojans là Hector giết chết. Achilles phẫn công, giết chết Hector và đẩy lui quân Trojans. Nhưng sau đó Achilles cũng tử nạn.

Những người có số phận không may bị bạn xấu lừa dối đã chua chát và cay đắng nhìn tình bạn mất cách mai mỉa và tiêu cực.

Đó là ý của Oliver Goldsmith (1730-1774), một nhà thơ lâm cảnh nghèo khổ và túng quẩn người Ái Nhĩ Lan, có lẽ không được bạn giàu sang danh vọng giúp đỡ, nên cay đắng nhìn tình bạn qua bốn câu thơ như sau:

*And what is friendship but a name,
A charm that lulls to sleep,
A shade that follows wealth or fame,
And leaves the wretch to weep?*

*Tình bạn là chi! Mất cái tên!
Niềm mê ru ngủ gỡ tìm quên,
Bóng râm phú quý cùng danh lợi,
Đã khổ khốn cùng phải khóc rên?*

~~~~~ (Phan Huỳnh phụng dịch)

Bạn không giúp đỡ thì đã lấy gì làm chua cay. Biết đâu người bạn có hảo ý, một chút gì làm lợi, một chút giúp đỡ ngầm để nâng bạn dậy, như sách tích Lưu Bình Dương Lễ.

Tình bạn

Tác Giả: Phan H&#nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

Nh&#c đ&#n s&# ph&#n tr&#c trong tình b&#n, ta nghĩ ngay đ&#n s&# tích Tôn T&#n và Bằng Quy&#n. Nhi&#u ng&#&i chua cay cho r&#ng Hoa K&# b&# r&#i Vi&#t Nam C&#ng Hòa trong cu&#c chi&#n Vi&#t Nam cũng là m&#t hành đ&#ng ph&#n tr&#c trong tình b&#n. Huy hi&#u t&#&ng tr&#ng cho tình thân h&#u gi&#a Hoa K&# và Vi&#t Nam là hai bàn tay n&#m b&#t nhau. M&#t cánh tay áo có lá c&# M&#; cánh tay áo kia có lá c&# VNCH. Tình b&#n đó g&#n bó su&#t hai m&#&i l&#m năm; v&#y mà đ&#t ng&#t m&#t ng&#&i không giúp m&#t ng&#&i. Cánh tay c&#u giúp bu&#ng th&#; cánh tay kia ch&#i v&#i trong s&#ng s&#t.

Ng&#&i M&# lúc b&#y gi&# đ&#&ng nh&# đã quên câu A friend in need is a friend indeed mà h&# th&#&ng hay nói. Nh&#ng ph&#i ch&#ng Hoa K&# th&#y s&# ch&#nh l&#ch và khác bi&#t gi&#a hai n&#&c quá t&#t; y&#u t&# h&# t&#&ng (mutuality) không hi&#n h&#u; tình b&#n m&#t chi&#u, do đó, không b&#n v&#ng.

Trong lo&#t bài **Vi&#t & R&#ng Phong** c&#a tác gi&# Công T&# Hà Đông (Hoàng H&#i Th&#y) có m&#t bài mang t&#a đ&# B&#n Và Th&#; trong đó tác gi&# k&# ra tr&#&ng h&#p m&#t đ&# đ&#c và m&#t phó đ&# đ&#c h&#i h&#u c&#a H&#i Quân Hoa K&#, t&#ng chi&#n đ&#u & chi&#n tr&#&ng mi&#n Nam Vi&#t Nam, ti&#p đ&#i ân c&#n Tr&#n B&#ch Đ&#ng, m&#t ông "nhà nghiên c&#u láo l&#u" c&#a Vi&#t c&#ng đ&#n Virginia, n&#i tác gi&# đ&#ng c&#ng&#. Vi&#c làm đó c&#a ng&#&i M&# khi&#n cho tác gi&# không kh&#i b&#i ng&#i v&# ý nghĩa c&#a hai ti&#ng b&#n, thù. Ông vi&#t:

Nh&#ng th&#ng b&#n cũ c&#a mình nó b&# r&#i mình, nó tay b&#t m&#t m&#ng nh&#ng th&#ng k&# thù c&#a mình. Nh&#ng th&#ng k&# thù c&#a mình tr&#&c đây cũng là k&# thù c&#a nó, nay nó nh&#n nh&#ng th&#ng k&# thù cũ đó là b&#n m&#i c&#a nó! Chúng nó vui v&# v&#i nhau, mình làm gì? Mình đ&#ng đó mình gi&#&ng m&#t ch&#u mình nhìn ch&# mình còn làm gì đ&#&c n&#a! Mình có dám ch&#i nó không? Ch&#i nó hay xông đ&#n đ&#m đá nó là police M&# nó qu&#t mình ngã s&#p, nó c&#ng tay mình sau l&#ng, nó cho mình n&#m s&#p ng&#i b&#i đ&#&ng n&#a ti&#ng nó ch&#a cho thân già ng&#i đ&#y. Hung h&#ng con b&#xít là nó t&#ng vào tù, nó cho xu&#ng h&#m tàu nó tr&# v&# b&#n quán qu&# h&#&ng xã h&#i ch&#ng h&#i.

Không em &. Không còn can đ&#m n&#a. Không th&#i gian, nh&#t huy&#t cũng khô r&#i. Em hãy đ&#t gi&#m anh trong m&#t l&#a. Chút đ&#ng cay còn sót & đôi môi!

B&#n tâm giao, tri k&#, chí thi&#t th&#&ng n&#y n&# và phát tri&#n gi&#a nh&#ng ng&#&i b&#n cùng qu&# quán, cùng h&#c m&#t tr&#&ng hay m&#t th&#y, cùng s&# thích, cùng l&#n lên ph&#c v&# chung m&#t lý t&#&ng. Tr&#n Hoài Th&# vi&#t v&# Tình B&#n V&#i Ph&#m Văn Nh&#n nh&# sau:

Cám &n Th&#&ng Đ&# đã cho tôi có m&#t ng&#&i b&#n nh&# anh. Anh ch&#i v&#i b&#ng h&#u th&#t tình. Anh

Tình bạn

Tác Giả: Phan H&#nh, Toronto.
Thứ Ba, 23 Tháng 12 Năm 2008 16:50

đ n v i b ng h u không câu h i, và th c m c. Anh cho nh u h n anh nh n. Căn nhà khu Sáu
 Qui Nh n vào nh ng năm 68, 70, 71 là m t b ng ch ng. M t ng i lính nghèo nh anh i i
dám b ra thuê m t n i dùng đ dung d ng bao b c nh ng b n bè b ng h u và c nh ng
ng i lao công đào binh c a đ n v mà anh b o lãnh ra ngoài. N i này, có M ng Mán, Thái
Ng c San, Lê Văn Ngăn, Lê Văn Trung, Ph m Cao Hoàng, Mai Kh v.v. N i này nh ng bài th ,
bài văn c a b n bè t p t c xu t h n trên các t p chí văn h c Sài Gòn cùng v i nh ng b a đôi
b a no, cùng mì gói, và th c ph m quân t p v .

Tình b n là gì n u không ph i là s chia x n i bu n n i vui cùng b n bè mình. Trong nh ng lúc
cô đ n đ n ch y n c m t, nh t là sau khi t in t p văn Đ i Đ i Cũ & Trang Sách Cũ và t p th
Qua Sông Mùa M n Chín, tôi càng th m thía th nào là tình nghĩa văn ch ng. Và tôi i càng
c m n anh và nh ng ng i b n khác. Các anh đ n v i tôi g a lúc tôi mu n đ p b máy in,
máy c t. Chính anh đã ch n cái tên Th n Quán giùm tôi.

Xin cám n anh Ph m Văn Nhàn đã cho tôi đ c c h i tô đ m thêm màu xanh trên Vùng Đ i,
m t màu xanh k đ u, mà khi tôi đ c xong, tôi i càng c m nh n h n v ý nghĩa c a nhân
sinh, v màu áo tr n, v nh ng con ng i n t vô danh mà tâm h n vô cùng n lao. Vùng Đ i đã
cho tôi thi t tha h n v i cu c s ng, giúp tôi ng ng m t v i chi c áo tr n xanh b c màu t lâu đã
b b quên.

Sách Lu n Ng c a Kh ng T có vi t: "H u b ng t vi n ph ng lai, b t di c l c h ? Nhân b t
tri nhi b t u n, b t di c quân t h ?" (Có b n t ph ng xa đ n, há cũng ch ng vui ? Ng i
không hi u ta mà ta không gi n, há không ph i là quân t sao?) Hè v a qua, b n tôi, ng i b n
ng c b , đã m t mình đ ng ra t ch c m t cu c h p m t b n h c chung tr ng cũ có c m y
ch c ng i tham d . Tôi không ph i là b n h c cũ c a anh, nh ng có h gì, t h i giai huynh
đ mà. R i hai câu th c a ai đó: "H u b ng t vi n ph ng lai đáo, S ki n hà nh c u th c
thân. (B n t xa đ n thăm ta, Dù là m i g p nh ng mà đã thân). Đó là tình b n m i k t thân; h
g p nhau sau khi đã bi t đ n nhau và quý m n nhau qua s liên l c c a ng i b n trung gian,
qua th vắn, hay qua đ n th . Thôi t m ng ng vi t tào lao, nào mình hãy lai rai ba s i cho nó
n ng c./.